

ROMÂNII ȘI IDEALURILE LOR POLITICE DIN PERSPECTIVA UNUI SOLDAT GERMAN DIN TRUPELE DE OCUPAȚIE (1916–1918)

Eugenia Bârlea*

Abstract: *In the month of December 1916, one of the thousands German soldiers who came with the army of occupation in the defeated Romania had been keeping a diary from the beginning of the war. The greater part of this diary is dedicated to the time he spent in Romania, in Bărăgan and Bucharest. The author, a jurist and an intellectual, while working in the units tasked with population's control and requisition or sightseeing in Bucharest, was always in direct contact with the people among he was living and whom he described with kindness and compassion. His rich observations, his criticism of the war and his sympathy for the Romanians, for their traditions, customs and for their political ideals made his diary the most important source for time of the occupation seen through the eyes of German soldier.*

Keywords: World War I, Romania, German occupation, the image of Romanians, German perspective

Gerhard Velburg, pe numele lui adevărat Bogislav Tilka, a fost un soldat din armata de ocupație care a sosit în România în decembrie 1916 și a plecat în iunie 1918, îndreptându-se spre Belgia. Și-a petrecut aproape un an la Fetești, în Bărăgan, ocupându-se cu rechiziții de cereale și controlul populației. Aceste activități nu-i umpleau suficient timpul, astfel încât a ținut un jurnal destul de amănunțit și a început să învețe românește. După ce a fost mutat la București avea mai puțin timp pentru jurnal, însemnările sunt mai rare, dar întotdeauna substanțiale. Aici se ocupă numai de controlul populației, compensând această muncă cu totul neinteresantă cu vizitarea orașului și a mahalalelor acestuia. Observarea atentă a oamenilor pe care războiul îi adusese într-un contact strâns în acest colț de lume – soldați și ofițeri, femeile care gravitau în jurul lor, categoria tălmacilor, protipendada română internată în lagărul de la Săveni etc. –, interesul față de limba română, de istoria și obiceiurile poporului român, fac din jurnalul acesta o carte extrem de interesantă. El ne oferă ocazia de a vedea ocupația din perspectiva germană a unui soldat care trebuie să pună în aplicare toate măsurile luate de armata învingătoare.

Scopul acestui articol este de a face o scurtă prezentare a imaginii pe care autorul și-a făcut-o despre români și despre țelurile lor politice așa cum le-a perceput până la plecarea lui din România, în iunie 1918. După știința noastră, este singurul izvor care reflectă ocupația germană a României din interior și de la

---

* Dr., Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca; e-mail: eugeniabirlea@gmail.com

nivelul soldatului simplu. Numai particularitatea sistemului de recrutare din Germania acelei vremi făcea posibilă înrolarea ca simpli soldați a intelectualilor cu un orizont larg. Din fericire, autorul era un intelectual cu preocupări și interese diverse, un observator înțelegător al realităților războiului.

Jurnalul lui Gerhard Velburg, *Rumänische Etappe. Der Weltkrieg, wie ich ihn gesehen habe* (Etapa românească. Războiul mondial așa cum l-am văzut eu) a apărut în 1930 la Leipzig și a rămas o carte puțin cunoscută chiar în istoriografia germană pentru că ocupația însăși a fost multă vreme neglijată de istoricii germani. De interes s-au bucurat campania armatei germane din România, Pacea de la București; ocupația care a survenit campaniei militare a fost cercetată mult mai puțin. Abia în ultimii ani ocupația României a început să se bucure de un interes mai susținut¹.

Chiar memorialistica germană a războiului de pe frontul românesc și a ocupației României este destul de săracă; majoritatea titlurilor se referă la campania împotriva României². Jurnalele despre ocupație sunt extrem de puține: în afară de jurnalul lui Bogislav Tilka, de mare interes este opera memorialistică a episcopului catolic al Bucureștilor, Raymund Netzhammer³, care reflectă perioada ocupației de la vârful societății, el fiind obligat, ca episcop, să întrețină relații politice cu toate persoanele oficiale, începând cu generalul Mackensen și continuând cu politicienii și oamenii de cultură români rămași la București. Cu toată simpatia arătată poporului român, Netzhammer reprezintă interesele Bisericii catolice în turma căreia ar fi vrut să-i conducă și pe români. La aceste două titluri se mai adaugă câteva pagini memorialistice din opera scriitorului interbelic Kurt Tucholsky⁴. Acesta, spirit antimilitarist și stângist, se mărginește aproape numai la critica militarismului german și la sublinierea conflictului de clasă dintre ofițeri și soldați; referirile concrete la războiul și ocupația germană a României sunt puține, astfel că jurnalul lui Tilka devine cu atât mai prețios.

În istoriografia românească, după știința noastră, apariția cărții în 1930 a fost salutată doar de N. Iorga și Emil Isac. Iorga a semnalat-o mai întâi într-o notă scurtă și plină de ironie la adresa autorului german și a armatei de ocupație, în 1931⁵. A revenit însă asupra ei într-o recenzie amplă⁶, în 1939, în care rezumă

¹ Un rezultat notabil al acestui interes este cartea Lisei Mayerhofer, *Zwischen Freund und Feind: deutsche Besatzung in Rumänien 1916–1918*, München, Martin Meidenbauer, 2010.

² Din această categorie fac parte jurnalele lui Hans Carossa, *Rumänisches Tagebuch*, Leipzig, Edit. Insel, 1924; Joachim Weis, *Mit einer bayerischen Infanterie-Division durch Rumänien. Ein Kriegstagebuch*, Diessen vor München, Edit. Huber, 1917; Curt Treitschke, *Der Rückmarsch aus Rumänien. Mit der Mackensen-Armee vom Sereth durch Siebenbürgen nach Sachsen*, Dresden, 1938; Alfred von Olberg, *Der Siegeszug durch Rumänien*, Berlin 1918; etc.

³ Raymund Netzhammer, *Bischof in Rumänien. Im Spannungsfeld zwischen Staat und Vatikan*, 2 vol., München, Südostdt. Kulturwerk, 1995–1996 (*Episcop în România. Într-o epocă a conflictelor naționale și religioase*, București, Edit. Academiei Române, 2005).

⁴ Kurt Tucholsky: *Gesammelte Werke in zehn Bänden*, vol. 1–2, Reinbek bei Hamburg, Rowohlt Taschenbuch Verlag 1975.

⁵ Publicată în „Revista Istorică” nr. 10–12, an XVII, 1931, p. 322.

⁶ Recenzia poartă titlul *Cum a fost ocupația din 1916–18: o mărturie germană*. A fost publicată ca extras al aceleiași „Reviste istorice”, nr. 1–3, an XXV, 1939.

cuprinsul și încheie recomandând cu căldură cartea „de o absolută sinceritate”, considerând-o „o prețioasă mărturie, care ar trebui cunoscută și în cercuri mai largi”⁷. Cât despre Emil Isac, acesta pare să fi făcut o lectură foarte superficială, căci consideră cartea drept un roman de război, o operă mediocră în care autorul își permite considerații ofensatoare la adresa românilor⁸. În istoriografia recentă a Primului Război Mondial cartea sa a fost valorificată mai ales de cercetători germani, istoricilor români fiindu-le încă cvasinecunoscută⁹.

Cvasinecunoscut a rămas și autorul ei, Bogislav Tilka, deși a scris, pe lângă un număr destul de mare de manuale auxiliare pentru studenții și doctoranzii de la drept, studii referitoare la dreptul proprietății și o lucrare despre ocupația germană a României din punct de vedere al dreptului, rămasă în manuscris¹⁰. Din păcate, până acum, nici un istoric nu a încercat să facă cercetări în legătură cu biografia sa, cu lucrarea rămasă în manuscris și nu s-a întrebat de ce jurnalul a fost publicat relativ târziu și sub pseudonim. Stârșește mirare și faptul că bogatele dicționare biografice germane nu consemnează nimic în legătură cu el; doar *Deutsches Literatur Lexikon*¹¹ a reușit să schițeze o biografie foarte succintă: se cunoaște doar anul nașterii (1887), faptul că a studiat la gimnaziul din Cottbus, apoi la universitățile din Tübingen, München, Berlin și Jena și că, în anii 1930, a locuit la Dresda și Leipzig ca jurist mediator pentru studenții și doctoranzii de la drept, facultate dificilă încă și astăzi în Germania. La sfârșitul aceste scurte notițe sunt înșiruite o parte din lucrările sale.

Ocuparea României după o campanie de trei luni în care Puterile Centrale au atacat-o pe mai multe fronturi cu forțe numerice și arme superioare, plecarea la Iași a familiei regale și a principalelor instituții au lăsat în urmă o dezorganizare completă a administrației pe care ocupanții au înlocuit-o destul de repede și au pus-o sub conducerea Administrației Militare a României (*Militär Verwaltung in Rumänien*), adevăratul guvern al României ocupate. Aceasta își întindea competența asupra a 14 județe ale Munteniei și asupra celor trei județe (Buzău, Râmnicu Sărat, Brăila și partea ocupată din Putna) care făceau parte din zona de operații și etape a Armatei a IX-a. Dobrogea a avut un regim special, fiind administrată la

⁷ *Ibidem*, p. 13.

⁸ Cartea e semnalată la rubrica *Cronică*, „Societatea de mâine”, an VII, nr. 12, 15 iunie 1930, p. 242.

⁹ Cercetătoarea Lisa Mayerhofer s-a referit deseori la jurnalul lui Velburg în cartea sa. Dintre autorii români, doar Sorin Cristescu citează în treacăt cartea în articolul său *Chipul soldatului român în memorialistica germană a Primului Război Mondial*, publicat în „Revista de istorie militară”, nr. 5–6 (109–110), 2008, p. 27–33. În romanul autobiografic al scriitorului elvețian Christian Haller, *Muzica înghițită (Die verschluckte Musik)*, Iași, Edit. Polirom, 2004, Gerhard Velburg devine un personaj episodic, autorul elvețian inspirându-se din jurnalul lui Velburg pentru atmosfera din timpul ocupației germane a României.

¹⁰ *Die Besetzung Rumäniens im Weltkrieg. Eine staats-, verwaltungs- u. völkerrechtliche Studie*, manuscris dactilografiat păstrat la Deutsche Nationalbibliothek Leipzig.

¹¹ *Deutsches Literatur-Lexikon. Biographisch-Bibliographisches Handbuch*, vol. 23, Saur-Zürich-München, K. G. Saur Verlag, 2003, *sub voce* Tilka, Bogislav.

început de bulgari, dar având apoi un regim de condominium. În județul Ialomița a fost adusă și unitatea autorului nostru, Batalionul de Infanterie de la Gotha XI/35, care făcea parte din trupele de *Landsturm*¹². Autorul are avantajul de a face parte dintr-o grupă cu mulți intelectuali, doctori în litere, teologie etc. Cel mai des pomenit în jurnalul său este pastorul Franta Sindig, o apariție extrem de simpatică, cu preocupări intelectuale multilaterale. Avem motive să credem că și numele acestuia a fost schimbat, numele real al pastorului fiind, probabil, Franz Simcik¹³.

Din 234 de pagini, numai primele 15 și ultimele 23 de pagini nu se referă la România. În primele pagini însemnările din jurnalul său sunt sporadice, sărace în elemente biografice; se mulțumește să puncteze câteva aspecte ale efectelor războiului asupra vieții sale și a concetățenilor lui din Jena, de la entuziasmul cu care a fost primită mobilizarea și graba cu care unii pleacă spre front, ca să nu ajungă prea târziu (aveau în memorie faptul că războiul din 1866 durase o săptămână¹⁴), până la primele semne de nemulțumire cu care populația primește reglementările referitoare la raționalizarea produselor alimentare și nealimentare¹⁵. Se ajunsese deja la situații ridicole și absurde tocmai ca urmare a acestor măsuri și a excesului de legiferări, exemplul notat de autor fiind deosebit de relevant: în august 1916 se introduce în Germania raționalizarea vânzării de îmbrăcăminte, autorul fiind numit la conducerea unei asemenea instituții locale abilitate să distribuie populației cartele pentru cumpărarea îmbrăcăminte. Primii cetățeni care se prezintă pentru aceste cartele sunt doi copii de zece ani care voiau să-și cumpere costume de baie¹⁶.

Primul contact direct cu populația românească îl are în 19 decembrie 1916, când unitatea lui G. Velburg se oprește pentru două zile la Craiova unde soldații mănâncă zdravăn după lungile privațiuni din patria germană¹⁷. Interacționează direct pe drumul către București, făcut în parte pe jos, cu opriri și încartiruri la săteni. Noaptea petrecută în casa unor țărani din Piatra, în zona Oltețului, este definitorie pentru relațiile lui cu sătenii și imaginea pe care și-o face despre ei. „Găsesc o încartiruire bună la oameni amabili. Există acolo trei *filiae hospitales* draguțe. Aproape întreaga noastră grupă se regăsește din nou aici. Țăranul ne aduce ouă și unsoare de găscă și de porc și pune tabac pe masă”¹⁸.

Unitatea lor a intrat în capitală în 24 decembrie, orașul fiind ocupat de peste două săptămâni de Puterile Centrale. Pe Calea Victoriei, vede o mulțime de uniforme ale aliaților Germaniei, majoritatea militarilor fiind însoțiți de femei localnice care se comportă fără jenă trezind mirare sau scandalizându-i pe

¹² Ultima rezervă mobilizată în caz de război.

¹³ Franz Simcik (1885–1953), preot în orașelul Gera din Thuringia (1918–1953), a avut preocupări de istorie locală, fiind președintele unei asociații de istorici din Gera.

¹⁴ 7 august 1914. Gerhard Velburg, *op. cit.*, p. 8.

¹⁵ 3 mai 1915. *Ibidem*, p. 11.

¹⁶ 1 august 1916. *Ibidem*, p. 13–14.

¹⁷ 19 decembrie 1916. *Ibidem*, p. 23.

¹⁸ 22 decembrie 1916. *Ibidem*, p. 27.

ocupanți¹⁹. La fel se întâmplase la intrarea primelor trupe germane conduse de Mackensen, la 6 decembrie: a fost întâmpinat cu urale care îl scandalizează²⁰, fără a ști că, în acea mulțime, nu se găseau decât foarte puțini români și românce, majoritatea fiind alcătuită din supuși ai Puterilor Centrale²¹. Unitatea autorului ajunge la București în ajunul Crăciunului când, după obiceiul occidentalilor, se sărbătorește cu mese bogate; dar ei se culcă după ce mâncaseră doar niște pesmeți și mămăligă uscată. Abia a doua zi se înfruptă din bunătățile unei capitale plină de restaurante și cârciumi unde se mânca foarte bine și incredibil de ieftin; menționează că un soldat german a mâncat o cantitate uriașă de prăjituri²². Încartiruiți pentru câteva zile în Școala de ofițeri din București, clădirea și dotările sale îi trezesc toată admirația. „Atât pentru formarea din punct de vedere fizic, cât și spiritual s-au luat cele mai bune măsuri care se pot imagina. Sală de gimnastică, sală de călărie, sală de scrimă, bazin de înot, o bucătărie uriașă, dormitoare înalte cu ferestre acoperite, o sală de mese cu un aer festiv, o bibliotecă bogată și o cartotecă, săli cu multe aparate fizice, săli în formă de amfiteatru și chiar o tiparniță se găsesc în clădirile școlii. Îmi face plăcere când, printre numeroasele cărți românești și franțuzești, găsesc și multe cărți în germană”²³. În aceeași zi constată cu tristețe: „O furie distrugătoare, lipsită de sens și brutală, a pustiit totul în jur: multe tablouri au fost sfâșiate și distruse, busturile de marmură ale principilor români, chiar și cel a lui Carol, au fost împrășcate cu cerneală, multe aparate de fizică intenționat distruse, cărți, articole de îmbrăcăminte și obiecte de toaletă au fost aruncate de-a valma, mobile prețioase, lovite fără motiv, multe locuri murdărite în modul cel mai ordinar.” Se întreabă dacă austriecii sau ungurii au comis aceste nedemne fapte, continuate de camarazii săi beți care au stat aici câteva zile²⁴.

După ce banii se termină, se amuză mai ales plimbându-se prin centrul orașului. Au și însărcinarea de a convinge populația civilă de forța armatei germane. „Batalionul nostru primește însărcinarea de a întreprinde un marș prin suburbii. Fiecare ia o poziție cât mai severă și se simte onorat de această sarcină, de a demonstra tăria forței germane cel puțin locuitorilor suburbiilor. Și orchestra militară își dă toată silința de a face să răsunе cea mai bună muzică militară germană; dacă a trezit sau nu admirația țiganilor, al căror cartier l-am străbătut mai întâi, îmi pare îndoielnic”²⁵.

¹⁹ 24 decembrie 1916. *Ibidem*, p. 28.

²⁰ Günther Klein, *Ocupația germană în România din 1916–1918 în lumina memorialisticii germane despre Primul Război Mondial*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, 4 (42), 2008, p. 4. Varianta în limba germană a apărut anterior în vol. *Deutsche und Rumänen in der Erinnerungsliteratur: Memorialistik aus dem 19. und 20. Jahrhundert als Geschichtsquelle* (ed. Krista Zach, Cornelius R. Zach), München, IKGS, 2005, p. 145–160.

²¹ Șerban Rădulescu-Zoner, Beatrice Marinescu, *Bucureștii în anii Primului Război Mondial, 1914–1918*, București, Edit. Albatros, 1993, p. 117.

²² 26 decembrie 1916. G. Velburg, *op. cit.*, p. 32.

²³ 26 decembrie 1916. *Ibidem*, p. 30.

²⁴ 31 decembrie 1916. *Ibidem*, p. 38.

²⁵ 28 decembrie 1916. *Ibidem*, p. 34.

Abia ajunși la Fetești, mulțimea animalelor și a păsărilor care se văd peste tot le trezește buna dispoziție: „«Bine este nouă să fim aici, să ne facem colibe», predică Franta. Altul glumește: «Îmi cumpăr o gospodărie țărănească, un loc în cimitir și îmi asigur urmași»²⁶. Deja din primele zile constată că ei sunt cei care trebuie să învețe primele cuvinte românești, *apă* și *foc*, căci românii nu par dispuși să o facă²⁷.

Batalionul autorului trebuie să ocupe un ținut de vreo 80 de km pe malul stâng al Borcei, între localitățile Holtina, aproape de orașul Călărași, la sud, iar la nord Giurgeni, la vărsarea Ialomiței. Sunt vreo 50 de localități de câte 500 până la 2500 de locuitori. Sediul administrației teritoriale este stabilit la Fetești. Iată cum se petrece intrarea armatei învingătoare în aceste sate: „În orice caz, la intrarea în sat stau primarul și notarul cu căciulile de miel scoase ca să salute garnizoana inamică. Primarul începe cu un discurs bine potrivit. Din el înțelegem numai atâta că germanii ar fi oameni buni, dar bulgarii ... vai, vai, vai! Și-ar dori o trupă germană permanentă, căci se tem tare. Pentru hrana și comoditatea trupei s-ar lua măsuri riguroase”. După terminarea unei copioase mese de prânz, se duc să asculte doleanțele populației legate mai ales de comportamentul bulgarilor. „Într-o stare de mare agitație, numeroși țărani povestesc că bulgarii se ascund în vii și atacă noaptea; caută cu precădere femei și vite. Fetele și femeile tinere fuseseră ascunse în colibe de câteva săptămâni pe malul celălalt al Borcei în Baltă, dar nu pot fi trimise de acasă toate femeile; nici chiar femeile bătrâne nu scapă de bulgari, s-au întâmplat deja lucruri îngrozitoare”²⁸.

Până la începutul rechizițiilor de tot felul, soldații germani de la Fetești nu au multe de făcut. Pentru început trebuie să-i determine pe localnici să îngroape numeroasele leșuri de animale care zăceau peste tot²⁹. Le revine apoi sarcina de a supraveghea și controla podul plutitor peste Borcea care face legătura cu Dobrogea. „Acordul dintre guvernele german și bulgar, conform căruia România de dincoace de Dunăre este supusă administrării și uzufructului german, iar Dobrogea, celui bulgar, nu este încă cunoscut de multe comandouri bulgare. Trebuie să le interzicem trecerea cu animale oricât de rău ne pare dacă nu pot prezenta pentru fiecare bucată un permis de trecere”³⁰. Populația, care se refugiase după înfrângerea armatei române și ajunsese până către Brăila, voia să se întoarcă acum acasă. Pribegiseră cu căruța în care înghesuiseră tot ce putuseră aduna în grabă. După câteva săptămâni sau chiar luni, căci unii fugiseră înainte de intrarea României în război, ajunseseră într-o stare de plâns. Dar sunt bucuroși că se întorc acasă, deoarece nu știau că în Dobrogea bulgarii le distruseseră casele. „Din când în când bacul transportă mici trupe militare ale tuturor aliaților și militari care călătoresc

²⁶ 3 ianuarie 1917. *Ibidem*, p. 40–41.

²⁷ 4 ianuarie 1917. *Ibidem*, p. 41.

²⁸ 5 ianuarie 1917. *Ibidem*, p. 44–45.

²⁹ 8 ianuarie 1917. *Ibidem*, p. 47–48.

³⁰ 10 ianuarie 1917. *Ibidem*, p. 48.

singuri. Pionierii bulgari conduc podul plutitor, iar țărani români mănuiesc lopețile. Deoarece atunci când sunt valuri mari durează aproape o oră până se întoarce bacul după o traversare, în jurul focului nostru de tabără este totdeauna adunată o societate internațională. După «De unde vii?» și «Încotro?», fiecare îl întreabă pe celălalt de tabac și alcool. Acestea au devenit mărfuri rare aici. Apoi urmează bârfa balcanică: a fost luat Galațiul, Antanta se retrage din Tesalonic, Mackensen se îndreaptă spre Italia, România a oferit pace, turcii nu vor să continue războiul etc. Și câte limbi trebuie să înțelegi aici! După ce rupem câteva cuvinte românești, acum este necesară bulgara, turca și maghiara. Nu ajută nimic – trebuie să vorbesc cu frații de arme în limba dușmanilor noștri, adică românește cu bulgarii, limbă pe care cei mai mulți o vorbesc fluent, iar cu ofițerii turci, franțuzește. O, blestemat turn Babel! De ce când întrebi de vin și tabac bulgarul zice «nima», turcul «jock», românul «n-are», dacă germanul zice «jib's nichts»?³¹

Deosebit de semnificativă în descrierea autorului nostru este prima zi a rechizițiilor la Fetești, 3 februarie 1917. Comisia lor, însoțită de un polițist român și de tâlmaci, se deplasează de la o casă la alta, fiecărei familii citindu-i-se mai întâi prevederile ordonanței emise de autoritățile germane în virtutea căreia comisia face rechizițiile. Potrivit acesteia, populația trebuie să predea toate cerealele, porția ce-i revine ei fiind de 750 g de porumb de persoană pe zi. Comentând asemenea prevederi drastice, Velburg constată ca, dacă ordonanța se va aplica riguros, populația va flămânzi, căci porumbul e sursa principală de hrană a acesteia, cartoful cultivându-se puțin acolo. Pe lângă cereale, oamenii mai trebuie să predea toate armele (la auzul amenințării cu pedeapsa cu moartea a celor la care se vor găsi ulterior arme, familiile se îngrozesc), obiectele din cupru, plumb, fier vechi, cauciuc, piele etc. „Locotenentul a adăugat la acestea, cu de la sine putere, că trebuie să ridicăm și alte lucruri precum grăsime, oțet, linte, mazăre, fasole, petrol, ceapă etc. și să le livrăm bucătăriei de campanie”³². Pe deasupra, mai trebuie să declare și numărul vitelor pe care le au. Subofițerul german îi instruieste, insistând ca rechizițiile să se facă cu toată severitatea; în opinia lui, de vreme ce compatrioții de acasă flămânzesc, trebuie ca și inamicul să cunoască aceste suferințe. Au loc scene dramatice, cu femei care izbucnesc în lacrimi atunci când li se smulge cu brutalitate vreun obiect pe care ar fi vrut să-l păstreze; la vederea carului încărcat cu tot ce nemții au luat dintr-o gospodărie plâng nu numai femeia și copiii, ci și bărbatului i se umezesc ochii³³. După prima zi de rechiziții la Fetești, acești soldați constată: „În fond facem și noi exact ca bulgarii. Diferența constă numai în faptul că noi facem mai întâi o ordonanță și confiscăm, conform ordonanței «atât și atât», în timp ce bulgarii iau pur și simplu fără paragraf și *sans facon*”³⁴.

³¹ 10 ianuarie 1917. *Ibidem*, p. 50.

³² 3 februarie 1917. *Ibidem*, p. 61. Rechiziționarea abuzivă pentru propriile nevoi ale soldaților ocupați era o practică frecventă căreia autoritățile de ocupație au încercat să-i pună capăt, însă măsurile luate nu par să fi fost eficiente. Vezi Lisa Mayerhofer, *op. cit.*, p. 161–162.

³³ 3 februarie 1917. G. Velburg, *op. cit.*, p. 62.

³⁴ 3 februarie 1917. *Ibidem*, p. 62–63.

În primele zile rechiziția se face cu „temeinicia germană” a subofițerului Vieweg, șeful acestei comisii, dar deja la 12 februarie, autorul scrie că o femeie care, conform ordonanțelor, ar fi trebuit pedepsită cu moartea, fiindcă s-au găsit la ea arme pe care nu le predase, a fost amendată cu 100 de lei³⁵, iar la însemnarea din ziua următoare recunoaște că sunt mult mai indulgenți, lăsându-se corupți de bunătățile pe care țărani le pun înaintea lor. Mâncarea ce-o primeau de la companie era greu de consumat în raport cu aceste bunătăți, doar pâinea o iau de acolo, așa încât trebuie să se descurce singuri, afirmă el³⁶.

Odată spartă gheața, țărani îndrăznesc tot mai mult: în fiecare gospodărie comisia de rechiziții era așteptată cu o găină, astfel că, peste o lună, aveau câteva zeci de găini în grajdul familiei unde erau găzduiți și se întreceau preparând mâncăruri din ouă³⁷. Șef al administrației germane în Fetești e numit camaradul său, pastorul Franta, căruia țărani îi zic „primarul german”. Încă în ajunul numirii sale oficiale, vin la el tot felul de oameni cu plângeri legate de rechiziții, impozite, despăgubiri pentru război, dar nu vin cu mâna goală. Primarul german le răspunde cu bunăvoință, iar când nu mai prididește cu luarea darurilor, indică cu un gest spre camaradul său Velburg, iar acesta spre ușa gazdei lor, Ștefana Cucu. Cei veniți mai târziu au învățat deja să se orienteze, nu-i mai dau nimic primarului german, ci se duc direct la gazda lor³⁸.

Atmosfera sărbătorească din ziua de Paști îi învâluie într-o oarecare măsură și pe soldații nemți din Fetești. „Astăzi sunt Paștile românești. Totul înverzește și înflorește. Soarele ne râde vesel de peste Dunăre. Ștefana ne pune pe masă deja la cafeaua de dimineață, un bol cu ouă vopsite; între ele sunt unele artistic lucrate, acoperite cu ceară. Preotul locului, venind de la biserică, ne face vizita sa de curtoazie și ne dăruiește fiecăruia un ou vopsit și o pâine și rostește asupra noastră binecuvântarea de Paști. La prânz Ștefana ne-a gătit mielul de Paști. Ea a făcut din el diferite feluri de mâncare. Întregul sat are o înfățișare de sărbătoare. Toate drumurile sunt bine măturate. Fetele gătite se duc la biserică. În special ne surprinde că, în fiecare grădină, copiii se dau în scrânciob. Înainte nu văzuserăm pe nimeni să se dea în scrânciob. Astăzi fiecare casă are un leagăn, chiar dacă numai în stare primitivă. Este un obicei vechi ca, în dimineața de Paști, să se dea în leagăn. S-a păstrat cu tenacitate de-a lungul secolelor”³⁹.

Soldații germani devin relativ îngăduitori cu populația, mai ales dacă au avut raporturi directe. Fiindcă i-a încartiruit în călătoriile lor de control al populației din satul Jegalia, un oarecare Dinescu, administrator al unei moșii, este de mai multe ori surprins de către autor strigându-și pe străzi, „pacifismul său imprudent” stimulat de alcool, în care cerea decapitarea protagoniștilor Marelui Război: Regele

³⁵ 8 februarie 1917. *Ibidem*, p. 67.

³⁶ 13 februarie 1917. *Ibidem*, p. 69.

³⁷ 15 martie 1917. *Ibidem.*, p. 87.

³⁸ 21 martie 1917. *Ibidem*, p. 94.

³⁹ 15 aprilie 1917. *Ibidem*, p. 106.

Ferdinand, Împăratul Wilhelm, Generalul Averescu, Mareșalul Mackensen. L-a sfătuit insistent să tacă, avertizându-l că, pentru comportamentul său, acesta risca să fie arestat⁴⁰.

Activitatea lor consta în principal din rechiziții, supravegherea podului plutitor, controlul populației, dar au destul timp liber, astfel că Velburg notează, la 26 martie 1917, că și-a propus să învețe limba română, motiv pentru care și-a comandat manuale; exersa zilnic în biroul primarului german, unde îi plăcea foarte mult, căci intra în contact cu protipendada locului⁴¹. Nu uită să menționeze numeroasele popasuri pe la cârciumile din Fetești și din satele unde făceau controlul populației, alcoolul fiind un ingredient de care uzau și abuzau deseori. Au învățat să facă și chefuri cu lăutari țigani, descriind talentul lor muzical cu admirație, iar cocioabele în care aceștia trăiau, fără dispreț.

O activitate importantă a trupelor din satele ocupate era controlul populației adulte. Prima adunare de control la Fetești se ține la 6 mai 1917, populația fiind chemată la ora 6 dimineața. Redăm un fragment mai lung deoarece autorul a sesizat, în evenimentele acestei zile, felul de a se comporta al populației românești rurale, inerția ei față de orice autoritate, fie ea chiar cea germană, stadiul puțin dezvoltat al administrației românești în comparație cu cea occidentală. „Deja la ora 6 ne adunăm cu toții și credem că determinăm, prin acest mod de împărțire a muncii, cel mai mare aflux de mase. Dar durere! Nici unul din cei 500 de bărbați din Fetești-Dudești datori să se prezinte nu se arată, cu toate că noi am afișat peste tot ordinul nostru, mare și clar, cu câteva zile înainte, în ambele limbi, iar cel însărcinat să-l anunțe strigând, a făcut-o. Kiesser tună și fulgeră. Încep să mă îngrijorez că-și pierde mințile. Furia sa se varsă asupra mea și a tălmăciului: oare noi am tradus într-adevăr corect și nu am făcut vreo porcărie cu calendarele iulian și gregorian, cu ora din centrul și estul Europei, cu ora de vară și de iarnă? Nici măcar primarul și notarul, care trebuie să ia parte la toate adunările, nu sunt la fața locului. Kiesser trimite după primar care era încă în pat și care apare fericit la ora 7. Acesta ne atrage atenția că noi am fixat două zile pentru adunarea de control și, după cum îi cunoaște pe oameni, crede că vor veni toți abia mâine, căci așteaptă astăzi să vadă, dacă celor care s-au înscris astăzi nu li s-a întâmplat nimic rău. Umblă peste tot zvonul că birourile de evidența populației ar face adevărate recrutări pentru armata germană sau cel puțin deportări în Germania și Austria, mai ales că, în esență, la control trebuie să se prezinte bărbați de vârsta serviciului militar. Primarul nu greșește cu interpretarea lui, căci din înștiințarea noastră se poate înțelege că fiecare este liber să vină când vrea, azi sau mâine.

Dar fiindcă noi vrem să avem și astăzi de lucru, Kiesser îl pune pe Nicolae să strige că cei obligați să se prezinte la control să vină imediat. La ora 10 s-au adunat aproape 300 de bărbați. Intră în curte, iar Kiesser îl roagă pe polițistul Ziegler de la Comandatură, care a locuit mai demult în România, să-i înjure mai întâi zdravăn și

⁴⁰ 12 noiembrie 1917. *Ibidem*, p. 220.

⁴¹ 26 martie 1917. *Ibidem*, p. 96–97.

apoi să le explice regulamentul de evidență a populației. Lui Ziegler îi face plăcere să sloboadă asupra adunării o ploaie de înjurături, în care limba română este atât de bogată. Româna sa nu este ireproșabilă, dar faptul că stăpânește înjurăturile este în afară de orice îndoială. O trupă special alcătuită pentru supraveghere îi conduce apoi în grupe mici pe cei obligați să se anunțe în biroul nostru. O mare parte din cei veniți nu sunt pe lista dată de primar. La vreo jumătate din ei locul și data nașterii sunt incorecte. Prima greșeală se explică prin faptul că în România se face diferență între comună și cătun. Un sat mai mare împreună cu altele mai mici alcătuiesc o comună, care poartă numele satului mai mare. Dacă cineva este născut într-un cătun, în registru el este înregistrat la comună, și autoritățile îl consideră născut acolo. Dar el dă ca loc de naștere cătunul. Astfel că există un haos incredibil. Iar în ceea ce privește data nașterii, circa 50% nu o cunoaște. Primarii au putut da listele lor cu datele de naștere, pe care le aveau în registrele cu cei născuți localitatea lor. Mulți se rușinează să recunoască că nu știu ziua nașterii și de aceea dau o dată fictivă. Chiar anul nașterii le este adesea necunoscut și trebuie să te bucuri dacă își cunosc vârsta, mai ales în cazul oamenilor mai în vârstă. De aceea, ca dată a nașterii se poate nota în acte numai anul. Unii spun: „Sunt născut în mai.” Alții: „Sunt născut în data de 15”, dar nu știu luna și anul. Dacă îi întrebi dacă data nașterii numită de ei este corectă, auzi ici și colo răspunsul: „*Mama m-a spus*”⁴². Cel mai rău este în cazul țiganilor care umblă în felul nomazilor și, de cele mai multe ori, nu au nici o înregistrare civilă. [...]

La toate acestea se adaugă și haosul numelor. O mare parte își știe numai prenumele. Și în privința semnăturii, trebuie să renunți, căci jumătate nu știu scrie. Dintre țigani absolut nici unul nu știe scrie. Trebuie deci să faci o cruce și apoi, din proprie inițiativă, pun degetul mare muiat în cerneală așa cum se obișnuiește aici. Câțiva susțin chiar că nu pot face crucea și îl roagă pe Hesselbarth să o facă pentru ei. Ca să nu îi distrugă penița pentru că nu o pot ține corect în mână, și-a făcut o așchie mică cu care ei trebuie să deseneze crucea”⁴³. Deja cu câteva zile înainte, ocupanții din Fetești se confruntaseră cu haosul numelor românești. La 22 aprilie: „Primarii ne-au trimis listele cu persoanele obligate să se prezinte la control. Dar nu se înțelege din ele care este numele și care prenumele. Asta din cauză că, în foarte multe familii, nu au fost încă introduse nume de familie. Dacă un țăran este întrebat de numele de familie, el își spune numai prenumele. Ca să se deosebească de alte persoane cu același prenume, adaugă prenumele tatălui său. Dacă prenumele său este Radu, iar al tatălui său Ion, el își spune Radu Ion. Dar la armată se numește Ion Radu. Dacă fiul său are prenumele Nicolae, acesta se numește Nicolae Radu și așa mai departe. Dar foarte des o persoană este numită de comunitate altfel decât este înregistrată în registrele oficiale, iar acest nume este

⁴² În limba română în text. Învățând limba română, Velburg consemnează, din când în când, expresii sau cuvinte mai întâi în limba română apoi scrie în paranteză și traducerea în germană. De multe ori, la fel ca în cazul de față, făcea greșeli.

⁴³ 6 mai 1917. G. Velburg, *op cit.*, p. 118

uneori dat de primari autorităților germane. Astfel, se întâmplă ca frații să aibă nume foarte diferite. Numeroșii țigani nu sunt anunțați sau înregistrați, de cele mai multe ori, nicăieri și nu au certificat de naștere. O întocmire corectă a listei va fi, în aceste împrejurări, foarte mult îngreunată. Toate astea l-au făcut pe șeful nostru foarte nervos. Disperat, umblă încoace și încolo prin birou agitând listele și țipând: «Radu Ion, Ion Radu, Șerban Nicolae, Nicolae Șerban, Constantin Gheorghe, Gheorghe Constantin și tot așa. Un primar scrie așa, altul altfel, câteodată același în mod diferit. Asta este o porcărie românească! Dacă eu mă numesc Emil Kiesser, Emil este prenumele, iar Kiesser numele de familie. Asta este ordinea nemțească!»⁴⁴

Velburg a învățat repede românește, astfel că a tradus în germană o strofă din *Aleargă Gheorghică, aleargă*, cântec pe care l-a auzit la una din petrecerile cu bere și lăutari la care a participat⁴⁵. Iar la 2 septembrie 1917 Velburg consemnează că a tradus versurile cântecului de război *Veniți viteji*, scris de Șt. O. Iosif⁴⁶.

Autorul se oprește destul de mult asupra legăturilor amoroase care se încheagă între soldații armatei de ocupație și localnice, el însuși trăind un scurt episod sentimental. Nu doar românele comit adulter, același lucru se întâmplă și în Germania. Relevant pentru situațiile complexe pe care războiul le generează este cazul unei familii de țărani din Hăgieni care a consimțit la legătura amoroasă dintre fata lor și un soldat german; din nefericire, soldatul a fost trimis pe frontul românesc și a murit de tifos, lăsând în urmă o viitoare mamă⁴⁷. La fel de grăitor este cazul unui subofițer german care pleacă în concediu ca să o pedepsească pe soția sa adulteră. „Faptul că el a fost adus azi la tren de o tânără femeie româncă care îi pune cu el hrană de drum din belșug și își ia un tandru rămas bun de la el nu îl va afla probabil soția sa. Astfel că și în această privință bărbații sunt din nou în avantaj față de femei: dacă un bărbat este necredincios în țara inamică, rareori află soția sa din Germania; invers, soțul plecat este imediat înștiințat de prieteni, vecini buni și alții asemenea, dacă soția sa apucă pe căi necinstite»⁴⁸.

Datorită bunelor relații cu gazdele sale din Fetești, atunci când se duce în concediu, în octombrie 1917, acestea îi pregătesc o cantitate mare de alimente pe

⁴⁴ 22 aprilie 1917. *Ibidem*, p. 111.

⁴⁵ 17 iulie 1917. *Ibidem*, p. 168.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 191. Poezia a fost scrisă în 1912, iar muzica i se datorează compozitorului Alfonso Castaldi. Vezi Viorel Cosma, *Muzicieni români în texte și documente (XXVI). Fondul Viorel Cosma*, „Muzica”, Serie nouă, an XXV, nr. 1/2014, p. 135.

⁴⁷ 17 noiembrie 1917. G. Velburg, *op. cit.*, p. 223.

⁴⁸ 19 septembrie 1917. G. Velburg, *op. cit.*, p. 198. La 11 aprilie 1918, Velburg transcrie ordinul secret emis de autoritățile militare germane destinat ofițerilor germani cărora li se li se cere să renunțe la relațiile cu femei localnice de moravuri ușoare, asemenea legături nefiind demne de numele armatei germane care are sarcina de a „ridica moralitatea popoarelor învinse” (G. Velburg, *op. cit.*, p. 275). Concluzia Lisei Mayerhofer (*op. cit.*, p. 290–291) este că germanii nu au reușit să-i facă pe soldații ocupanți să se abțină de la relații cu localnice, cu toate măsurile luate: au înființat teatre germane, au organizat cursuri de nivel universitar organizate la Fundația Carol I, au interzis căsătoriile cu localnice, i-au speriat cu pericolul bolilor cu transmitere sexuală.

care să le ducă familiei lui⁴⁹, iar el le aduce daruri la întoarcere⁵⁰.

Chiar dacă se află într-o regiune izolată din Bărăgan, Velburg are prilejul de a intra în contact și cu alți reprezentanți ai societății românești decât țărani. Între localitățile unde se ducea pentru controlul lunar al populației se află satul Săveni, unde germanii au internat circa 100 de persoane din protipendada românească, ca represalii pentru internarea de către români a germanilor și austro-ungarilor. Autorul devine ironic, dar cu măsură: distinșii domni ar trebui să se prezinte și ei la control, împreună cu țărani din sat. Ei însă îi roagă pe soldații germani să fie primiți separat și înaintea sătenilor. „Țăranii pot aștepta, boierii și avocații, nu”. Plutonierul ascultă rugămintea distinșilor români și, spre insatisfacția autorului, sunt controlați separat⁵¹. Ironia nu-l împiedică să aibă conversații interesante cu unii dintre cei internați acolo: Alexandru Costescu, doctor în științe juridice, C-tin Rădulescu Motru etc.⁵²

Atitudinea binevoitoare a lui Velburg față de țărani români pare tributară nu atât propagandei germane care încerca să atâțe pe țărani împotriva proprietarilor de pământ⁵³, cât mai degrabă spiritului său de dreptate și înțelegerii pline de simpatie pentru condițiile de viață ale celor mai simpli oameni. „Dacă un cioban de la oi miroase de la 10 m atât de tare a bălegar și zer, nu e de mirare, căci în stepă apa este rară”⁵⁴. Viața extrem de simplă a pescarilor și ciobanilor din Baltă i-a trezit mai degrabă admirația și regretul că europenii vestici au depășit acest stadiu de viață. „Toate cuceririle culturii care ruinează nervii europenilor le sunt necunoscute. Nu au cunoștință de ceas, dar nici nu au vreun motiv să întrebe cât e de târziu”⁵⁵. Impresionat de durerea cu care țărani din Fetești primesc ordinul de rechiziționare a clopotelor bisericilor, Velburg scria: „Ce mai pot să le spun oamenilor? Ce sens are să le arăt că și în Germania clopotele au fost transformate deja de multă vreme în metal ucigător de oameni? Acești săteni simpli nu vor putea ierta niciodată confiscarea clopotelor lor”⁵⁶.

Datorită interesului său pentru limba română, Velburg are ocazia, atunci când îl înlocuiește pe camaradul său, preotul Franta, să împartă și să citească scrisorile venite de la soldații români prizonieri și scrie răspunsul. „Scrisorile trimise de prizonieri sunt primite de fericirii destinatari cu pietate nostalgică în văzul tuturor.

⁴⁹ 17 septembrie 1917. *Ibidem*, p. 197.

⁵⁰ 14 octombrie 1917. *Ibidem*, p. 207.

⁵¹ 15 iunie 1917. *Ibidem*, p. 146–147.

⁵² 30 iunie 1917. *Ibidem*, p. 155–156.

⁵³ În prezentarea societății românești, presa germană din România (*Bukarester Tageblatt*, *Rumänien in Wort und Bild* etc.) făcea o deosebire netă între elita decadentă și superficială și poporul simplu și prietenos. Vezi Lisa Mayerhofer, *op. cit.*, p. 323–327. Sora lui I. C. Brătianu, Pia Alimăneșteanu, îi acuză direct pe nemți că i-au încurajat pe țărani să devasteze moșiile. Vezi *Însemnări din timpul ocupației germane, 1916–1918*, București, 1924, p. 43, 54. Acuze asemănătoare le aduce și Virgiliu N. Drăghiceanu în jurnalul său cu titlul *707 zile sub cultura pumnului german*, București, Cartea românească, 1920, p. 30.

⁵⁴ 15 iunie 1917. G. Velburg, *op. cit.*, p. 146.

⁵⁵ 26 august 1917. *Ibidem*, p. 183.

⁵⁶ 25 iulie 1917. *Ibidem*, p. 172.

Dar la ce le folosește scrisoarea când cei mai mulți nu știu citi? Astăzi Franta lipsește și eu încep, deja la ora 7 dimineața (Franta începe întotdeauna pe la 10), ca locțiitor al său, împărțirea scrisorilor în curte, le citesc corespondența în măsura în care o cer și scriu, la dorința lor, mai multe cărți poștale de răspuns⁵⁷. În chip de concluzie, după ce a descris cu multă simpatie ultimul control al populației la care a participat în satele din Bărăgan: „În general m-am convins că românii sunt un popor pașnic și ingenu. Au o esență bună și acestui popor i se poate profeti un mare viitor. Înclinația spre minciună și corupție este încă un efect al secolelor de lungă împilare din partea turcilor și a speculanților greci, fanarioții”⁵⁸.

Treptat, penuria de alimente se face simțită și în România, scria el în 17 august 1917, și nu-și mai permit să renunțe la hrana primită de la companie (seara, totdeauna, doar pâine cu marmeladă). Nu-i de mirare, adaugă el, căci rechizițiile de cereale și vite pentru Frontul de vest nu mai încetează⁵⁹.

La București, unde se mută în 20 noiembrie 1917⁶⁰, atmosfera este mult mai puțin relaxată, capitala fiind centrul unui uriaș aparat birocratic al armatei de ocupație. Aproape că nu exista clădire în București care să nu adăpostească o instituție militară, remarca Velburg; ceea ce nu înseamnă că aceasta funcționează simplu, căci chiar și ei, soldații armatei de ocupație veniți cu treburi la București, sunt plimbați de la Ana la Caiafa pentru niște săpun. Și-a exprimat de mai multe ori nemulțumirea în legătură cu nenumăratele ordonanțe germane, concluzionând ironic că, dacă războiul s-ar câștiga cu ordonanțe, germanii l-ar fi câștigat deja demult⁶¹. Relațiile dintre populație și ocupanți sunt mult mai mult marcate de asperități. Populația este supusă asuprașilor și nedreptăților de tot felul. Velburg consemnează și comentează stoarcerea populației prin amenzi încasate de la cei care nu s-au prezentat la controlul periodic al actelor pentru că, neștiind citi, nu s-au dus la timp să îndeplinească această formalitate. „Numai amenzile date astăzi sunt în jur de 12 000 de lei. [...] Ți se face milă când cei mai săraci din cei săraci trebuie să plătească acești bani numai fiindcă nu știu citi corect sau vin cu o zi mai târziu sau abia după amiaza, chiar dacă litera lui era dimineața la rând”⁶².

⁵⁷ 26 iulie 1917. *Ibidem*, p. 173.

⁵⁸ 12 noiembrie 1917. *Ibidem*, p. 219

⁵⁹ 17 august 1917. *Ibidem*, p. 179. Cercetătoarea Lisa Mayerhofer subscrie părerii lui Anton Bacalbașa despre jefuirea metodică a țării ocupate. „Dacă germanii n-au ucis și n-au torturat, în schimb au sleit populația pe unde au trecut. Cele mai multe dintre ordonanțele lor n-aveau decât scopul spoliațiunei.” Dar în ceea ce privește pe țărani, de la început atitudinea nemților a fost mai indulgentă fiindcă aveau nevoie de colaborarea lor în producerea alimentelor. Lisa Mayerhofer, *op. cit.*, p. 172–173.

⁶⁰ G. Velburg, *op. cit.*, p. 226–227.

⁶¹ Însemnările din 25 iunie 1917 și 9 august 1917. *Ibidem*, p. 152, 177. La aceeași concluzie a ajuns și Lisa Mayerhofer, care îl citează pe Al. Marghiloman: „Cu excesul de regulamente s-a ajuns la haos” (*Ibidem*, p. 223.)

⁶² 11 februarie 1918. G. Velburg, *op. cit.*, p. 259. Virgiliu N. Drăghiceanu face o enumerare sumară a diverselor tipuri de amenzi percepute într-o singură zi la București, concluzionând că se realizau venituri foarte mari pe această cale: pentru că erau lăsați liberi câinii pe străzi, pentru că nu au curățat trotuarul, pentru că nu s-au prezentat cu caii la control, pentru că au cumpărat alimente fără cartele de alimente, pentru că nu au fost politicoși cu soldații ocupanți etc. Cei care nu au bani pentru amenzi sunt închiși. *Vezi 707 zile sub cultura pumnului german*, p. 204.

Este revoltat de abuzurile comise de niște tâlmaci de la Biroul de evidență a populației din București, recunoscând că această categorie de persoane a avut adesea un comportament reprobabil⁶³, comportându-se cu oamenii într-un mod de necrezut: „știpă la ei, îi împing, îi înjură, îi lovesc. Dar nu le va merge bine când Bucureștiul nu va mai fi sub ocupație germană. Poate nici nu vor îndrăzni să iasă din casă. Fiecărui om obișnuit, de la care nu se poate obține nimic, îi vorbesc cu „tu”, dacă pot primi un bacșiș, îl numesc „dumniata”, dacă este din lumea bună, un domn care arată ca un om bogat, atunci zic „Dumniavoastră” (forma mai elevată a germanului *Sie*)”⁶⁴.

Vizitează aproape toate instituțiile de cultură care funcționau, dar învață și să supraviețuiască într-o țară în care proviziile erau deja pe sfârșite. Relatează cu umor și detașare care erau mijloacele pe care soldații germani le aveau la îndemână ca să nu rabde de foame, după ce rezervele de hrană ale României fuseseră terminate⁶⁵. Vizitează mahalalele bucureștene pe care le găsește pline de poezie și remarcă evlavia populară: oamenii nu trec fără să-și facă semnul crucii prin preajma unei biserici⁶⁶. În februarie este nevoit să-și facă rost de hrană suplimentară, căci ceea ce primeau soldații germani în capitală nu mai era suficient. Se întoarce în Bărăgan, la Fetești și la cei cu care se împrietenise în satele din jur să-și facă rezerve de hrană⁶⁷.

O undă de simpatie față de români străbate însemnările sale din ziua semnării Păcii de la București (24 aprilie/7 mai 1918), care s-a suprapus cu a treia zi de Paști în calendarul ortodox. Pacea înrobitoare pentru români e întâmpinată cu o liniște de mormânt. „Dezamăgirea față de această pace este mare la toți românii. Cel mai mult îi roade că ocupația germană rămâne mai departe în țară, eternizând astfel lipsa de alimente care devine tot mai intensă. Da, nici Biroul de evidență nu-și încetează activitatea, totul continuă pe vechiul făgaș. Și apoi românul nu poate trece niciodată peste luarea Dobrogei cu singurul port al României, Constanța, peste «îndreptările de graniță» cu Ungaria, ca să nu mai vorbim de înrobirea

---

⁶³ Chiar tâlmaciul lor din Fetești, un student la drept evreu, se remarcase prin numeroase acte de abuz împotriva populației de la care primise daruri, promițând că va obține condiții mai bune în relațiile cu ocupanții. În cele din urmă, după numeroase plângeri ale populației, germanii îl anchetează și îl trimit într-un lagăr de prizonieri în Germania. G. Velburg, *op. cit.*, p. 99.

⁶⁴ 11 februarie 1918. *Ibidem*, p. 259.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 270–272. Din cauza crizei tot mai acute de alimente, corupția își făcea loc în rândurile armatei germane, cum observa scriitorul Kurt Tucholski, profund nemulțumit de propaganda care vorbea neîncetat despre „incoruptibila armată germană”. În vreme ce soldații și bolnavii primeau pâine și marmeladă, alimentele bune ajungeau pe masa ofițerilor sănătoși. Spre sfârșitul războiului, corupția s-a generalizat, furând din mâncarea soldaților nu numai ofițerii, ci toți cei care puteau, începând cu cel care o gătea. Mulți ofițeri își hrăneau familia de acasă din proviziile armatei, iar ofițerii cu grade înalte se foloseau abuziv și de mijloacele de transport ale armatei spre a expedia acasă alimente. Vezi Kurt Tucholsky, *Gesammelte Werke*, Reinbek bei Hamburg, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1975, vol. 2, p. 12–13.

⁶⁶ 16 decembrie 1917, G. Velburg, *op. cit.*, p. 238–239.

⁶⁷ 3 februarie 1918. *Ibidem*, p. 254–255.

economică prin acordul referitor la petrol. Bătrânul Sfetea⁶⁸ este foarte neconsolat de toate acestea și îmi spune că Germania nu putea proceda mai aspru cu România”⁶⁹.

Pe la Biroul de evidență a populației din București trec și soldații și ofițerii români demobilizați după pacea separată încheiată de România cu Puterile Centrale. Acest lucru îi dă autorului ocazia de a observa armata română în componența și spiritul ei. Deplânge pe cei care, având acasă o soție necredincioasă nu mai aveau haine civile (fiindcă fuseseră date amantului) pentru a putea preda uniforma militară, dar scrie și despre scenele frumoase de familie pe care, în această perioadă, le-a văzut în gara din Craiova, la sosirea de pe front a soldaților. Analfabetismul soldaților (dar și al gradaților) români nu îl miră prea mult, dar i se pare de necrezut că un locotenent nu-și știe data nașterii. Nu-i scapă diferența dintre ofițerii de carieră și cei deveniți ofițeri datorită războiului, nici atitudinea evreilor și a acelor români care, datorită situației sociale privilegiate, nu s-au grăbit să miroasă praful de pușcă. Scoate în evidență și cazul ambiguu al unor austrieci sau germani care trăiau de multă vreme în România și nu au putut evita mobilizarea, fiind nevoiți să-și facă datoria de cetățeni români luptând împotriva fraților de limbă și sânge⁷⁰.

„Se observă că există două clase de ofițeri: cei care sunt ofițeri activi de mai demult și care se deosebesc mult de așa numiții ofițeri de război cu care refuză categoric să fie puși pe aceeași treaptă. Ofițerii activi pot fi imediat recunoscuți după atitudinea sigură și îmbrăcămintea elegantă, locotenenții de război, dimpotrivă, umblă îmbrăcați cu niște uniforme fără ținută, pe care le-au avut deja ca soldați, ei neavând timp, în cursul scurtei campanii, să-și comande alte uniforme. Și ce fel de locotenenți de război sunt: elevi de liceu și studenți în vârstă de 17–20 de ani, apoi foarte mulți învățători de la țară care întruchipează adevăratul tip de tânăr țăran.

Evreii au devenit ofițeri numai în cazuri excepționale și numai dacă sunt botezați. Ca soldați și-au comandat, fiindcă toți au bani, altă uniformă, astfel că arată la fel de marșiali ca ofițerii. De cele mai multe ori au reușit să scape de serviciul în tranșee și să-și găsească adăpost pe la statele majore ca secretari. Mulți români de vârstă mai înaintată, dar încă mobilizabili, nu au avut nevoie să pună mâna pe pușcă, dacă se găseau în poziții prestigioase. Nu au fost siliți nici măcar să îmbrace uniforma, ci au făcut serviciu în haine civile ca funcționari militari la Marele Cartier General, consilieri sau specialiști în economie”⁷¹.

O interesantă apreciere face Velburg în legătură cu idealurile naționale ale României și susținerea de care s-au bucurat în rândul celor care au fost pe front. Categoria celor care au susținut intrarea în război (10%), e alcătuită din ofițerii activi, elevi, studenți și intelectuali, care sufereau mult din cauza înfrângerii țării lor. Altă categorie, tot vreo 10% după aprecierea sa, își vede doar interesele ei materiale („evreii, dar și mulți creștini”), iar cea mai mare parte, 80%, alcătuiește o masă

⁶⁸ Domnul Sfetea fusese funcționar la Căile Ferate. A făcut servicii de interpret la Biroul de evidență a populației din București. Nu pare a avea vreo legătură cu familia de editori și librari, Constantin și George Sfetea.

⁶⁹ 7 mai 1918, G. Velburg, *op. cit.*, p. 285.

⁷⁰ 29 martie 1918, *Ibidem*, p. 267. Vezi și Lisa Mayerhofer, *Zwischen Feind und Freund*, p. 97.

⁷¹ 29 martie 1918. *Ibidem*, p. 267.

indiferență de muncitori și țărani care urăsc războiul și sunt bucuroși că au scăpat din cumplitul măcel; aceștia nu-și urăsc dușmanul și nu-i interesează România Mare, dar sunt cu atât mai strâns legați de locurile lor de acasă, de rudele și de activitățile lor⁷².

Gerhard Velburg a descris o Românie în care realitățile dure ale războiului, chiar cele din spatele frontului, se află în plan secundar făcând mai degrabă loc oamenilor de toate condițiile sociale, pe care i-a privit cu interes și cu multă înțelegere. Sărbători creștine și rituri păgâne de ploaie, o înmormântare a unui soldat austriac la care e chemat și preotul ortodox al locului, poveștile despre relațiile amoroase dintre localnice, unele căsătorite, și soldații sau ofițerii germani, plus o privire din interior și nu lipsită de critici asupra armatei de ocupație, toate mărturisesc despre un autor atent, care se străduiește să fie obiectiv, uneori chiar generos față de populația țării învinse și de contrastele întâlnite la tot pasul. Plecând în iunie 1918, autorul nu are parte de scenele de huiduieli ce însoțesc, pe alocuri, plecarea trupelor germane, în noiembrie 1918. Dimpotrivă, ultimul gând cu care se desparte de poporul român este unul optimist și îi este provocat de atitudinea plină de grijă pe care i-a arătat-o un muncitor de la căile ferate ce însoțea trenul București-Predeal. „Acest om simplu, care mi-a arătat bunătate în ultima oră a șederii mele pe pământ românesc este pentru mine personificarea întregului popor la care am fost trimis ca «dușman»⁷³. Trebuie însă să avem în vedere că, publicat la peste 10 ani de la sfârșitul războiului, textul jurnalului a suferit, probabil, intervenții care au înlăturat realități crude, pentru a face loc unei imagini îmblânzite a războiului din care a scăpat cu viață.

Pentru istorici, cartea acestui autor aduce o perspectivă nouă care nuanțează tabloul întunecat al ocupației germane reflectată în memorialistica românească. Indignarea pentru spolierea țării și demoralizarea cauzată de măsurile vexatorii de tot felul, exprimate de memorialiștii români, sunt în parte compensate de faptul că un membru al armatei de ocupație s-a străduit să observe, cu toată obiectivitatea de care era capabil, poporul în mijlocul căruia a petrecut un an și jumătate, manifestând deseori îngăduință față de societatea românească și chiar simpatie și admirație, îndeosebi față de populația rurală. Cartea este, în același timp, mărturia unui intelectual generos care observă nu numai cu mintea, ci și cu inima, fiind, alături de jurnalul episcopului catolic Netzhammer, principala sursă ce reflectă ocupația din punctele de vedere ale ocupanților.

---

⁷² 29 martie 1918, *Ibidem*, p. 268. Observația sa este în acord cu ceea ce C-tin Argetoianu a scris despre țăranul român din Regat în relația cu frații ardeleni, de suferința cărora era prea puțin conștient. Încercând, împreună cu O. Goga, să le trezească interesul pentru idealul național, Argetoianu conchide că, pentru țărani, singurele teme de discuție cu care te puteai apropia de sate erau cele despre nevoile lor zilnice: scumpetea traiului, împărțirea pământurilor. „Când le vorbeai de Ardeal, de suferințele fraților de peste munți te ascultau cu smerenie, dar nimic pe fața lor nu arăta cea mai mică emoție, cel mai mic sentiment. Nici față de intrarea României în război, țăranul nu manifestă mai mult interes; este ostil oricărui război care, pentru el, se rezumă la două aspecte: concentrare și rechiziții. Concluzia marelui memorialist: „Țăranul român s-a bătut foarte bine, a fost un admirabil soldat, fiindcă din fire e nepăsător, răbdător și supus. Dar a intrat în război fără nici o vlagă. [...] Cine spune contrariu, minte”. Vezi Constantin Argetoianu, *Memorii*, partea a IV-a, București, Edit. Machiavelli, 2008, p. 376-377.

⁷³ 8 iunie 1918. *Ibidem*, p. 301.